

CSÁKI JUDIT

Iskola, színház, raktár

■ HÁROM KABARÉ-ELŐADÁS ■

Ha egyszerre három színházban játsszák ugyanazt a darabot, azt legalább háromféleképpen lehet magyarázni (már ha kell). Vagy olyan alaplőről van szó, amely több társulat és rendező egyidejű figyelmére tart igényt (szinte misztikus és mégis oly magától értetődő volt annak idején, hogy Szolnokon és Kaposváron egyszerre mutatták be Csehov Sirályát, és Székely és Zsámbéki rendezése egyszermind új színházi korszakot is nyitott); ilyenkor nem egészen jogosulatlan arra gyanakodni, hogy az adott darab valamiképpen ott lebeg a kor levegőjében, és színpad után kiált.

Vagy egy beváltak látszó színpadi recept terjed szét az országban – A padlás- vagy Anconai szerelmesek-járvány tör ki például; az ilyen jelenség magyarázata fapadosan egyszerű: maga a siker. Kassza – csöp-pet sem pejoratív éllel.

Vagy nincs magyarázat. Ez a „fene se érti” szinonimája, és a Kabaré-járvány magyarázata. Csak úgy. És nem azért, mert valamiféle diktatórikus elnyomás baljós árnya dereng a távolban, nem is azért, mert itt és ott jobbnál jobb Sally Bowlesok bukkannak föl a semmiből, még kevésbé azért, mert a darab erényei oly kétségtelemek – hiszen egyik sem igaz. Évtizedekig egyetlen Kabarét sem láttam – majd nemrégiben hármát (négyet) is, gyors egymásutánban.

Ráadásul a Kabarét erősen nyomja a film sikere; bemutatása idején valóságos kultuszfilm volt, Liza Minnelli alakítása pedig részint egy színészi pálya állócsillaga lett (az övé), részint pedig alaposan megnehezítette az utódok dolgát. Most megnéztem a filmet ismét; nem mondom, hogy csalódás volt, épp ellenkezőleg: Bob Fosse 1972-ben készített műve abszolút áll és megáll az időben; de kétségtelen, hogy nem Liza Minnelli színészi alakítása véste be emlékeztünkbe. Az éneke, az sokkal inkább. És ha már színészet, akkor inkább a Joel Greyé, aki a Konferanziét játszotta a filmben, sőt, az ősbemutatón is, a Broadwayn, 1966-ban. (Clifford Bradshaw-t Michael York játszotta – de erre nyilván mindenki emlékszik...)

Amikor Kaposvárra mentem, egyre motoszkált az emlékezetemben, hogy láttam én már ott Kabarét valamikor régen. De minduntalan az emlék tetejébe kopirozódott a Chicago Básti Julival és Csákányi Eszterrel, és valahogy elbújt mögé az a Sally Bowles, akit szintén – és persze hogy – Csákányi játszott Gazdag Gyula rendezésében 1980-ban.

A színpadra állítás első kérdése alighanem az, hogy vajon az eredeti musicalt, Masteroff–Kander–Ebb művét választják-e az alkotók – ez történt Kaposváron; vagy – például a főiskolán – némiképp kombinálják a filmmel, vagy – mint az Operettszínház stúdiójában – csak ugródeszkának használják az egészet, és jó nagyot dobbantanak róla. A választástól függően evidensen más a rendező célja: az új interpretációtól a színészek elkényeztetésén át (hiszen a filmből a színpadra visszatelepített dalok elsősorban ezt szolgálják) egy új darabig.

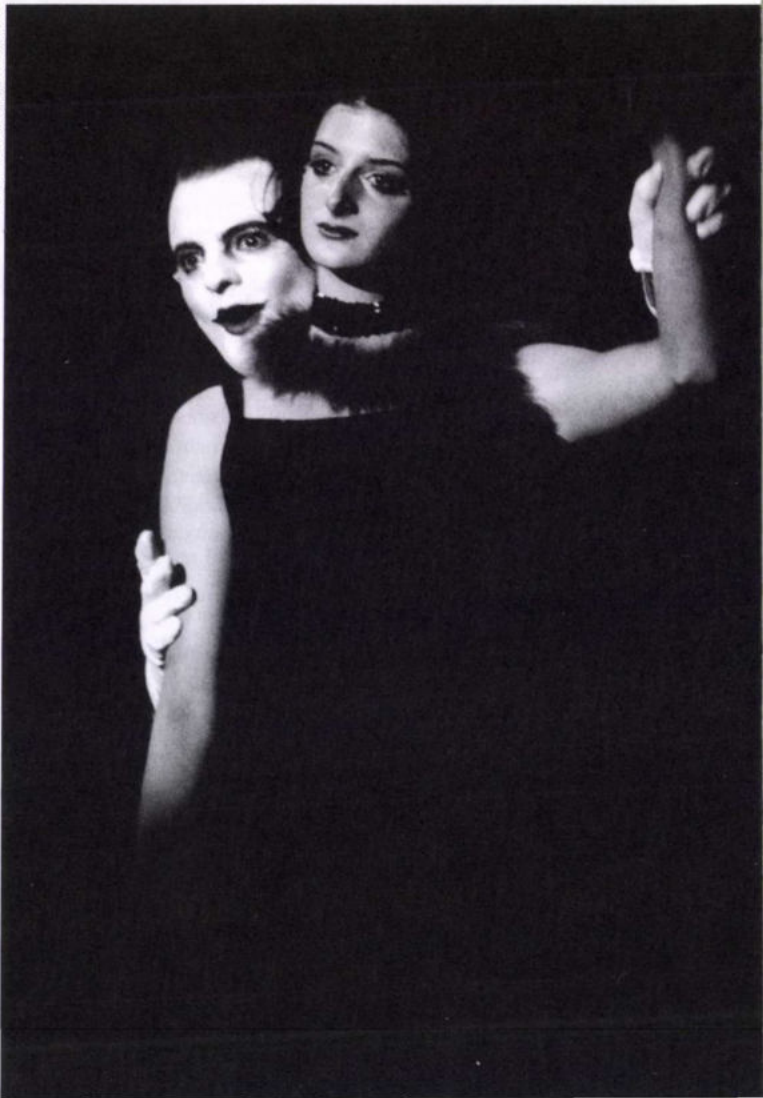
A Színház- és Filmművészeti Egyetemen a most végzős osztály, Máté Gábor korán a mély vízbe dobott csapata játszotta el a Kabarét, Szinetár Miklós magyar szövegével, a verseket pedig Blum Tamás és G. Dénes György műfordításainak felhasználásával –

mint a színlap írja – „az osztály” készítette. Ennek az osztálynak már távolról sincs „iskolaszaga”; a tavalyi Szentivánéji álom óta számos „igazi” produkcióban láthatni őket, legtöbbjüket ismerik a nézők. A Madách Kamara tavaly nyári előadásában, a Dylan Thomas-műben mindenki játszott, azóta hol a Katonában, hol a Madách Kamarában szerepel közülük az, akit az adott színház tagjai közé szerződtet.

De ez az előadás, a Kabaré mégis „iskolaszagú”. Elsősorban nem a színinövendékek miatt, hanem azért, mert az egyik tipikus főiskolai helyzet állt elő (amely amúgy odakint is sokszor ismétlődik, ennyiben tehát föltétlenül az életre nevel): rendezés az nincsen. Rendező van: Iglódi István jegyzi a produkciót – a rendezés azonban majdhogynem láthatatlan. Nekem annyit sikerült halványan kivennem belőle, hogy az egyes jelenetek beállítására, valamint olykor az átmenetek praktikus megoldására szorítkozott, és ezenfölül nyilván arra, ami minden ilyen típusú előadásnak dolga: a növendékek megmutatására.

Mészáros Máté (Konferanzié) és Jordán Adél (Sally Bowles) az egyetemen

Szlovák Judit felvétele

Ebben viszont van egy hiányjel: a képessége. A rendező tudniillik nem a növendékek (legjobb) képességeinek megmutatására törekedett, hanem ennél sokkal kevesebbel, a technikai találmányosság prezentációjával is beérte. Így fordulhat elő, hogy a többes szereposztás ellenére nemcsak az előadások, de még az alakítások közt sincs szembeötlő különbség, hogy a legjobban azt láthatni, miben hasonlít (vagy tud hasonlítani) egymásra Szandtner Anna és Jordán Adél, vagy Mészáros Béla és Fenyő Iván, vagy – és ez már igazán abszurd – Szandtner Anna és Járó Zsuzsa.

Ki-ki énektudásának megfelelően abszolválja a dalokat. A szöveg, maga a darab háttérként működik, összekötő szöveggént – miközben figurát, jellemet mégiscsak ez teremtene, ha tudna. A szereplők közül leginkább a Konferanszié alakjában fut össze szöveg és dal – és mind Mészáros Máté, mind Dömötör András épít erre. Az ő helyük, szerepük viszonylag pontos, noha rendezés hiányában egy-két daluk „elúszik”, súlytalanná válik. Egyikük sem átütő, de mindkettőjük jó: Mészáros komolyabb, Dömötör játékosabb.

Szandtner Anna Sally Bowlesa erőteljes, és bár a hangja – mármint az énekhangja – nem különösebben kiművelt, ügyesen eljátssza, színészileg teljesíti az éneklést is. Ráadásul rendkívül tehetségesen hoz egy figurát – egy, a körülményeknek kiszolgáltatott, de reflektált személyiséget –, aki ugyan egyáltalán nem illeszkedik az előadás-méretű kontextusba, és rendkívül érintőleges a Cliff-fel való kapcsolata is, ez azonban aligha az ő hibája.

Annál is kevésbé, mert az energikusabb és jobb énekhanggal bíró Jordán Adél éppilyen magányos az előadásban, az ő Cliffjével együtt.

A két Cliff közül Fenyő Iván jobban énekel, Mészáros Béla jobban játszik. Igaz, az utóbbi egy kissé mélabús, Humphrey Bogartból és James Deanből kevert szkeptikus értelmiségit játszik jobban, és ezt a kategóriát, ugyebár, távolról sem lehet rokonítani sem a darab, sem a film Cliffjével, de ha eltekintünk mindentől, amitől nem kéne eltekinteni, ez is jeles alakítás.

Az egyetemi előadásban egyértelműen a Járó Zsuzsa–Vajda Milán páros nyújtja a leginkább színházszerű teljesítményt. Igaz, Schneider kisasszony és Schulz úr kapcsolatából képtelenség száműzni a darabot; igaz az is, hogy itt „visszakézből” is keletkezik némi drámai feszültség, és ez megkönnyíti a két színész dolgát, legalábbis a többiekéhez képest. Kétségtelen, hogy Járó Zsuzsa – aki egyébként is intenzív és szeretetteli kisugárással bír a színpadon – érzékeny és árnyalatgazdag játéka és Vajda Milán mackós, tétova téblábolása, szemérmes, „felnöttes” alakítása a darabnak ezt a vékonyka, de csöppet sem lényegtelen szeletét legalább átheviti. Azt gondoltam, a *Kabaré* minden szempontból való egy fiatal csapatnak – még az sem baj, ha, prózai színészekről lévén szó, az énektudás hibádzik kicsit, és a dalok elsősorban színészileg vannak megoldva. Sajnálatosnak és méltatlannak gondolom – éppen a végzős hallgatókkal szemben –, hogy éppen az maradt el a közös munkából, amire a legnagyobb szükségük lett volna: a rendezés. Így azt kapjuk-látjuk, mire képes az osztály magára hagyottan és „vészhelyzetben”: hát valójában nem is kevésre.

■

A kaposvári *Kabaré* szövegét **Eörsi István** fordította – és az én fülemnek a nyitó dal magyar szavait leszámítva („Willkommen, bienvenue, welcome, / Fremde, külföldi, stranger...”) jól is hangzik. Kaposváriasan elegáns a nyitány – azaz minden megvan, ami kell, épp csak parányit van lepuhkanva; van operettlépcső, kosztümök és táncoló kórus; majd a tánc szépen és szellemesen vonatke-rekek csattogását idézi, átmege a nyitó jelenetbe – vetített háttér a vonat –, Clifford Bradshaw szemébe húzott kalapban ül a fülkében, belép Ernst Ludwig, és gyorsan a dráma irányába fordul az előadás.

Simaratóró

Gryllus Dorka, a kaposvári Sally

Ahogy ez Kaposváron szokásos. Az alkotók az eredetit – magát a musicalt, Masteroff–Kander–Ebb művét – adják, mi pedig várjuk azt a többletet, amely ebben a színházban többé-kevésbé jár nekünk – például azt, hogy miért ezt, miért most és egyáltalában: miért?

A forgószínpad áldásos működésének köszönhetően az összes szükséges tér – a Kit-Kat Klub, a szoba, sőt, még Schulz úr zöld-ségesboltja is – nagyon rendben van; Valcz Gábor tervezte. Némedi Árpád Konferansziéja első színre lépésekor azt ígéri, hogy valami mást, tán többet is vezényel ma itt, mint a Kit-Kat Klub műsorát, aztán ebből az ígéretből ugyan nem lesz semmi, mégis Némedié az este egyik legkövetkezetesebb alakítása. A Konferanszié ügyes – de mindenekelőtt kivülálló; híd ide, mihozzánk, fapofával.

Gryllus Dorka revüsztrként hozza be Sally Bowlest – szellemes kosztümjében (a jelmezek Szücs Editet dicsérik) afféle vet-

Bodrogi Gyula (Schulz úr), Lehoczky Zsuzsa (Schneider kisasszony) és Balázsovits Edit (Sally) az Operettszínházban

közösszámot ad elő, tépőzárak recsennek, szoknya lebben; a fején Liza Minnelli-paróka – úgy tűnik, a mindenkori Sally Bowlesnak ez a legfőbb sajátossága, a valamikori frizuradivat. Gryllus nemcsak szépen énekel, hanem jól is – azaz hogy játszik is közben; sőt, leginkább ekkor játszik, ilyenkor képződik meg az a figura, aki ennek a *Kabarének* a Sally Bowlesa, merthogy egyébként végig zártan, természetellenesen beszél, mesterkélten gesztikulál, görcsösen alakít. Egészen a következő dalig – és akkor megint jó.

Kocsis Pál viszont úgy tesz – nem egészen alaptalanul –, mintha egy idegenbe tévedt naiv amerikait játszana, akinek csak lassan gyúlnak a fények az agyában; jó darab idő kell

ahhoz, hogy rájöjjön, hová pottyant. Kocsis lassan lendül bele, de aztán rátalál arra a sávra, amelyen ez a nem túl bonyolult, nem túl fifikás és nem túl súlyos figura jól megél: a moralista idegen pályájára. Viszont kétségtelen, hogy Kocsis színezetből dolgozik, megeleveníti és mozgatja Clifford Bradshaw-t, ezért aztán nemigen akad találkozási pontja Gryllus Sallyjével. A főszereplő páros eléggé feszültségmentes stílusban abszolválja az ő külön kis drámáját. Mindazonáltal Gryllus Dorka a *Mein Herr* című dallal az előadás csúcspontját szolgálta.

Nagyjából-egészéből azért ebben az előadásban is a mellékszereplők „viszik el a tejfölt”. Tóth Eleonóra Schneider kisasszonya lendületesen nyomul előre, sok érzelem és szín van a játékában, és semmi a szokásosan szomorú és pasztell rezignációból. Ez a Schneider kisasszony amúgy mindenestül akarja Schulz urat, és leginkább műfelháborodással és jó adag irigységgel szemléli bérlője, Kost kisasszony csúcsgorgalmas szobáját, melyben egymást kergetik az „unokafiverek”. Számára Schulz úr (akinek, szerencsére, a szokásosnál kevesebb félszereget és több vitalitást kölcsönöz Körösi András – Keszég rendezésének egyik legkellemesebb ötlete maga a leánykérés: egy gyors leselkedési helyzetgyakorlat végén, miután Kost kisasszony rajtakapja őket, kéri meg Schneider kisasszony kezét) nem az egyetlen lehetőség, hanem igazi ígéret – a partiról ugyan kénytelen lemondani a sajnálatos események miatt, de ebbe kicsit maga is belehal. És hogy hogyan lehet épp a túlélésbe kicsit belehalni, ezt Tóth Eleonóra szépen eljátssza.

Urbanovits Krisztina Kost kisasszonya – miután közli az eljegyzésen az ostoba (és Szula László által még harmatosan is játszott) Ernst Ludwiggal, hogy Schulz úr zsidó – a tangóharmonikával és tiszta énekhanggal előadott náci indulóvá lett népdallal (*Tomorrow belongs to me*) dob nagyot. Szép és hatásos jelenet, melyben egyre többen bekapcsolódnak az énekbe, és obligát módon leereszkedik a horogkeresztes lobogó, Keszég László rendezésének erőtlenségére mégis ez mutat rá legjobban: háttorzongatás az nincsen. Tét, mindközönösen.

A *Majomdal* – a lépcsősor tetején, kiemelt ponton – abszolválva van; a *Money-money* – szivarozó urak és pénzkötegek közepette – úgyszintén. A verekedés – Cliffet rakják el a matrózok, Kost kisasszony „unokabátyjai” – nem korbácsolja föl indulatainkat, Sally Bowles *Elsie-dala* hallatán pedig – melyhez a rendező előzenyken „kitaka-ritotta” a színpadot – ismét megállapíthatjuk: Gryllus Dorka mennyivel

jobban énekel, mint játszik. A finálé ismét hatásos – takarítással van kombinálva.

Kaposvár hiányzott az amúgy rendben lévő produkcióból, a kaposváriság.

A raktár az Operettszínházban van, itt rendezte meg a *Kabaré* Alföldi Róbert, aki pont úgy látott munkához, mint mindig: újrafordította a darabot. Azazhogya újíratta, a saját elképzelése szerint. Vörös Róbert dramaturg és – a dalszövegekben – Varró Dániel volt a társa ebben a *puzzle*-ban, amelyben mint összkép fölsejlik ugyan a *Kabaré* című musical (annak is leginkább a Christopher Isherwood novelláihoz tapadó része), de tulajdon apja, Joe Masteroff biztosan nem ismerne rá. (John Kander csak csodálkozna a két zongora láttán, majd hallatán, a zongoristákról és az ő olykori részvételükről a játékban nem is szólva.)

Amikor belépünk, mindjárt a fejünk fölött világít a Kit-Kat Klub kék neoncégére, a Konferanszié rögvest hozzánk beszél, mi vagyunk a bár közönsége – Alföldi semmit nem bíz a véletlenre: az is hamarosan eldől, hogy nem 1930 táján csücsülünk egy berlini bárban. Ma, itt, most.

És a Konferanszié – Szabó P. Szilveszter egészen kiemelkedő, erőteljes és sokszínű alakításában –, a nagy mágus, aki mindvégig kézben tartja nemcsak a történet összes szereplőjét és magát a sztorit, hanem bennünket, nézőket is: jól viselkedünk... Nagy formátumú transzvesztitafigura – káprázatos jelmezeit (Bartha Andrea munkája) lenyűgöző eleganciával viseli, öles lépteivel pillanatonként átszeli a pódiumot, mindenütt mindenkor ott van, de legalábbis mindig mindent lát. Leki-csinyló félmosolyt biggyeszt felénk, látván, hogy Cliff Bradshaw mindjárt első látogatása alkalmával totálkárosra ázik a bárban, szinte láthatatlan, de annál határozottabb gesztusokkal, intésekkel, nézésekkel tartja kordában Sallyt is, vonatot úsztat a levegőben, szomorú játékosággal végigtáncol a pódiumra rajzolódó horogkereszten, a függönyre simulva pislog ki ránk: „hogya itt mi megy!...”

Itt pedig az megy, hogy apróbb-nagyobb magányos és boldogtalanságok keresztezik egymás útját. Cliff és Sally találkozására a világon semmi jót nem ígér: elég csak Cliff kezét és arcát nézni, ahogy föl-penderíti a lépcsőn a lányt, amikor az hozzá költözik, lesz itt verés, elég. Szeretetről, szerelemlről szó sem eshet. Ernst Ludwig nem holmi vérgőzös eszmék megszállott terjesztője – azok amúgy is mintegy mellékesen nyomulnak be a szellemi vákuumba és a totális rendnélküliségbe, s ha belegondolunk, ez a legfélelmetesebb

az egészben, hiszen hol itt a rend, és kinek a rendje –, hanem szexuális szolgáltatást várna az amerikaiától. Schulz úr és Schneider kisasszony románca két megfáradt ember kétségbeesett és balul sikerült kísérlete – ez is a Konferanszié pódiumára való mutatvány, oda is kerül, akárcsak a *Majomdal*-jelenet, ami egy kádban játszódik, vérfagyasztó szadista vallomás, körömlétevéssel és zuhanyrózsa-szimbólummal. A Kost kisasszony kezdte népdal-indulót szintén a pódiumról szemlélik a szereplők, mindenki szépen bekapcsolódik az éneklésbe, a Konferanszié is, Cliff is, Sally is, sőt, Schneider kisasszony, de utóbb még Schulz úr is, tipegve-topogva, lazán a levegőbe emelve a kezét, hiszen vicc ez az egész. Csak az Alföldiek által kitalált új szereplő, Schulz úr idős anyukája nem énekel – viszont eltűnik a színről.

Alföldi lendületesen gyúrte-gyömöszölte mondandója szolgálatába a musicalt. A dalok nem attrakciók, hanem a színház részei, pontosabban azé a drámáé, amit Alföldi a *Kabaréból* csinált. Pódium, revü, Kit-Kat Klub és a nézőtér így mosódik össze egyetlen nagy, jelen idejű valósággá, melyben néhány idomított-instruált színész és sok idomított néző együtt viseli a megpróbáltatásokat, mert a szórakozásnak, a bájnak, az idillnek annyi.

Balázsovits Edit mint Sally Bowles fegyelmezetten fogalmazza figurává a rendező mondandóját: gumibabaszzerűen sodródik előre, egyik ölből a másikba, egyik dalból a másikba, pályaudvari üvöltése – a képzőművészeti utalást leszámítva – szintén gumibabás, az embernek az az érzése, mintha végtagjai, feje ugyanúgy lepattinthatók lennének, mint az igazi gumibabáé. Ez a fura tartás nélkülség ad mégis tartást az ő vesszőfutásának, mely amúgy közeli és ronda végponttal fenyeget. Bereczki Zoltán Cliffje száraz és erőszakos. Amikor – a vonatkakatolás fülsiketítő zajfüggönye alatt – ő is ordít egy nagyot, némán, akkor nagyon jó.

Lehoczky Zsuzsa Schneider kisasszonya remek duettet ad elő a Schulz úr mamáját játszó Mednyánszky Ágival. Egy padon ülve szteppelnek és énekelnek nagy egyetértésben – anakronisztikus kis sziget ez a túlházbó kegyetlenség közepette. Nem is tart sokáig. Bodrogi Gyula Schulz ura remek alakítás, a tétova kis zsidó archetipusa, azé, aki a saját szemének és fülének sem hisz, amiért is drágán megfizet majd hamarosan. Bodrogi hibátlan ösztönnel lép el a szerep bájos kliséitől, és marad szánalmasan, már-már bűnösen gyanútlanul érdes.

Keserű, szkeptikus – olykor egyenesen kétségbeesett – és keményen jelen idejű előadás ez az Alföldi-féle *Kabaré*. És persze – nem utolsósorban Kentaur terének és Bartha Andrea jelmezeinek köszönhetően – elegáns, nagyvonalú. Az igen durrogós operettszínházi évad eddigi (a *Mozart!*-ot már láttam!) legnagyobb durranása.

MASTEROFF-KANDER-EBB: KABARÉ (Ódry Színpad)

ZENE: J. Kander. VERSEK: F. Ebb. MAGYAR SZÖVEG: Szinetár Miklós. DÍSZLET: Rózsa István. JELMEZ: Tordai Hajnal. DRAMATURG: Gecsey Györgyi. ZENI VEZETŐ: Fekete Mari, Gebora György. KOREOGRÁFUS: Fincza Erika. A RENDEZŐ MUNKATÁRSA: Horváth Patrícia. RENDEZŐTANÁR: Iglódi István.

SZEREPLŐK: Dömötör András/Mészáros Máté, Kovács Patrícia/Jordán Adél/Szandtner Anna, Mészáros Béla/Fenyő Iván, Járó Zsuzsa, Péter Kata, Gál Kristóf/Vajda Milán, Száraz Dénes, Czukor Balázs, Máthé Zsolt.

(Csiky Gergely Színház, Kaposvár)

FORDÍTOTTA: Eörsi István. DÍSZLET: Valcz Gábor. JELMEZ: Szűcs Edit. KOREOGRÁFUS: Bodor Johanna. DRAMATURG: Ari-Nagy Barbara. FÉNYTERV: Bányai Tamás. KARMESTER: Hevesi Tamás. RENDEZTE: Keszég László.

SZEREPLŐK: Némedi Árpád, Kocsis Pál, Szula László, Tóth Eleonóra, Urbanovits Krisztina, Kőrösi András, Gryllus Dorka, Tóth Richárd, Balla Eszter, Jordán Adél e. h., Kovács Magdolna, Kovács Zsuzsanna, Ébl Helga, Kántor Anita, Várad Szabolcs, Kósa Béla, Lecső Péter, Sebesi Tamás.

(Budapesti Operettszínház)

FORDÍTOTTA: Vörös Róbert. A DALSZÖVEGEKET FORDÍTOTTA: Varró Dániel. DÍSZLET: Kentaur. JELMEZ: Bartha Andrea. KOREOGRÁFUS: Király Attila, Duda Éva. RENDEZŐASSZISZTENS: Kovács Krisztián. ZENI VEZETŐ: Silló István. ZONGORÁN KÍSÉR: Silló István, Leszkovszky Albin.

SZEREPLŐK: Lehoczky Zsuzsa, Balázsovits Edit, Siménfalvy Ágota, Szabó P. Szilveszter, Bródy Norbert, Bodrogi Gyula, Bereczki Zoltán, Mednyánszky Ági.